

шайыр Қазы Мәулик жигит-қызлардың мухаббатын, эжайып жаслык дэуранын, сондай-ақ омйрдин лэзетли, рэхэтли таманларын үлкен талант пенен жырлаган [6:73]-деп жазады.

Улыўма алғанда, қарақалпақ әдебиятында XIX әсирдин орталарында қалыптасып XX әсирдин басында раўажланған бәйт формасындағы қосықларды Н.Дәўқараев, Қ.Айымбетов., Ә.Тәжимуратов хәм Қ.Жәримбетовлардың пикирлерине сүйенип ойын, хәзил, ўақтыхошлық, ышқы-лэзетине байланыслы шығармаларды "бәйтлер" деп аталыўына хәм Әжинияз және де Қазы Мәулик

шығармаларын изертлеп шығып бул пикирди орынлы деп есаплаймыз.

Солай етип, Әжинияз хәм Қазы Мәуликтин "бәйтлерин" өз заманы ушын қандай әҳмийетли болса, әдебиат тарийхы илими ушын сонындай дәрежеде әҳмийетли болыўы сөзсиз.

Жуўмақлап айтқанда, Әжинияз хәм Қазы Мәулик шайырлар XIX әсир хәм XIX әсирдин ақыры XX әсир басындағы қарақалпақ әдебиятын дәстүрий хәр шуўмағы төрт қатарлы қосық пенен, ғәззел, қасида, муўашшақ жанры менен бирге бәйт жанрын да раўажландырады.

Әдебиетлар

1. Адабиётшунослик терминлари луғати. -Тошкент: «Ўқитувчи», 1967.
2. Айымбетов Қ. Халық даналығы. -Нөкис: «Қарақалпақстан», 1988.
3. Ахметов С., Есенов Ж., Жәримбетов Қ. Әдебиаттаныў атамаларының русша-қарақалпақша түсиндирме сөзлиги. - Нөкис: «Билим», 1994.
4. Әжинияз. -Нөкис: «Қарақалпақстан», 1975.
5. Дәўқараев Н. Шығармаларының толық жыйнағы. -Нөкис: «Қарақалпақстан», 1977.
6. Жәримбетов Қ. Қарақалпақ бәйтлерин. // «Әмиўдәрә» № 3, 2000.
7. Тәжимуратов Ә. Қарақалпақ халық қосықлары хәққында. / Қарақалпақ халық қосықлары. -Нөкис: «Қарақалпақстан», 1965.
8. Султан И. Адабиет назарияси. -Тошкент: «Ўқитувчи», 1986.

РЕЗЮМЕ

Мазкур мақолада XIX аср қарақалпақ мумтоз адабиёти вакиллари Ажинияз ва Қози Мавлик ижоди мисолида қарақалпақ адабиётида байт жанри масаласи адабий ва бошқа манбалар асосида қўрсатилған.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются вопросы жанра байт на основе творчества поэтов каракалпакской литературы XIX века Ажинияз и Казы Мавлика в литературных и других материалах.

SUMMARY

The article deals with the genre of byte in the creation of the poets of Karakalpak literature of the XIX –th century Ajiniyaz and Kazi Mavlik on the basis of the literary and other materials.

УДК: 82-1/-9-8

ЎЗБЕК, ТҮРКМЕН, ҚАРАҚАЛПАҚ ПОЭЗИЯСЫНДА КӨРКЕМ ФОРМАЛЫҚ ИЗЛЕНИСЛЕР

О.К.Гайлиева – филология илимлериниң кандидаты

Бердақ атындағы Қарақалпақ мәмлекетлик университети

Таянч сўзлар: аңғанавий шакл, янги шакл, поэтика, ғазал, аруз, ижодий изланиш, маҳорат.

Ключевые слова: традиционные формы, новые формы, поэтика, газель, аруз, художественные изыскания, мастерство.

Key words: traditional forms, new forms, poetics, a gazelle, an ahruz, artistic searches, skill.

Түби бир туўысқан түркий халықлар ерте дәуірлерден бир-бири менен қосылас жасап, олар арасында сиясий-экономикалық, мәдени, әдебий байланыслар кең жолға қойылғаны хәммемизге мәлим. Бул қатнаслар дәуір, дәуран өзгерсе де, неше жыллар өтсе де тоқтамай, бүгинги күнге келип кең раўажланып атыр. Әсиресе, әдебиетлар арасындағы байланыс хәр халық дәретіўшилерин бир-бирине жақынластырады. Сонлықтан, әдебиетлардың арасында болып өтетүгын жаңаланыў хәм өзгерислер бир-бирине жақын яки алыс болыўынан бийғәрез талантлы дәретіўшилердин жаңаша жол излениўлериниң генетикалық жақынлығы, тәсирлениўи, яғный басқа сөз шеберлериниң өзара байланысы хәм бул процессте кимнендүр нелерди үйрениў пайда болады. Әдебий байланыслардың усындай тәреплерин бүгинги әдебиаттаныў илимий көзқарасынан изертлеў актуал мәселелерден бири. Сонлықтан биз бул мақаламызда өткен XX әсир басларында өзбек, түркмен, қарақалпақ поэзияларында шайырлардың дәстүрийликтен жаңашыллыққа қарай көркем излениўлери мәселелерин изертлеўди мақсет еттик.

XX әсир басларында Хамза, Абдулла Авлоний, Чўлпон, Боту хәм т.б. жаңа дәуір шайырларының дәретіўшилигинде классикалық дәстүрлер даўам етти. Классикалық аруз өлшеминиң бул шайырлар дәретіўшилигинде көбирек өзиниң сәўлесин тапқанын көриўге болады. Бирақ поэтикалық образларда дәстүрий «гүл», «бүлбил», «ашық», «машук», «рақып» (душпан) сыяқлы бирнеше классикалық әдебиаттағы образлар миллий ояныў дәуири өзбек әдебияты шайырларының дәретіўшилигинде дәстүрийликтен жаңаланыўға яғный социал мазмун пайда бола бастады. Усындай әдебий хәдийселерге итибар қаратқан әдебиатшы алым Комил Ёкубов: «Хамзаның мухаббат лирикасындағы дәслепки дәретіўшилиқ изленислери классикалық поэзияның дәстүрий эстетикалық хәм композицион ритмикалық принциплерине таянады» [3:28] деген баслы бир пикирди алға қояды. Мысаллар көп. Бирақ тек бир ғана Алишер Науаиының «Келмади» редибли ғәззели руўхын Хамза ғәззелинде де көриўге болады:

Рахми йўқ, әй беафто, келмоқчи бўлдинг, келмадинг,

Хаста бу ахволими сўрмоқчи бўлдинг, келмадинг...

Ё мани санга ёмон кўрсатдимү ағёрлар,

Шум раҳиб сўзимгами кирмоқчи бўлди келмадинг [3:5].

Бул ғәззел бир тәрептен дәстүрий, екыншиден, заманагөй түсиникли өзбек әдебий тилинде баян етилген, үшіншиден, руўхына гөре яғный мазмунына қарап дәстүрдин жаңаланғанын да көрсетеди.

Заманагөй өзбек поэзиясы менен шуғылланып киятырған әдебиатшы алым Улуғбек Хамдам өзиниң «Янги ўзбек шеърятин» (Жаңа өзбек поэзиясы) китабында жадид шайырлары дәретіўшилигинен баслап өзгерген XX әсир өзбек поэзиясында «жаңа» терминди қолланады. Бул алым да өзгерислердин мәни – мазмун, поэзиядағы өлшемниң өзгериўи, олардың тийкарлары, поэзияның поэтикалық қасийетлерин Хамза, Чўлпон, Ғ.Ғулом, Ойбек, Э.Воҳидов, А.Орипов, Ш.Рахмон сыяқлы бирнеше шайырлардың дәретіўшилиги мысалында изертлейди [4:304].

Өзбек әдебиятына тарийхий хәдийселердин тәсири мазмунның өзгериўин талап етеди. Әдебий өзгерис хәм жаңаланыў хәдийсесине мүнәсибет билдирген әдебиатшы алым Нодира Афоқова «Жадид шеърятин поэтикаси. (Тошкент, 2006) монографиясында: «Инсан турмысының мазмун өзгерип барған сайын социал турмыстың жемиси есапланған әдебиаттың мазмун да өзгерип бара береді хәм мазмунның өзгериши өз-өзинен форманың да өзгериўин талап етеди» [6:38] – деп белгилейди.

Өзбек классикалық әдебияты менен өзбек жадид әдебиятының арасындағы байланыслар, формалық өзгерислер, дәстүр хәм жаңашыллық, классиканың лирикалық жанрларының өз ара типологиясы мәселесин үйренген әдебиатшы алым Муқаддас Тожибоева «Жадид адиллари ижодида мумтоз адабиёт аңғаналари ва маҳорат масалалари» мийнетинде: «Жадид әдебиятының ўәкиллери классикалық әдебиат тарийхы, идея-көркем дәстүрлери және қосық формаларын XX әсирдин басларындағы жаңаша шараятта даўам етип, классикалық әдебиятымыздың жанрлық қасийетлерин өзиниң дәретіўшилигине синдирип, классикалық дәстүрлерди жаңалаўға хәрәкет етти, әдебий раўажланыў процесиниң

үзликсизлигин тәмийинледі хәм де миллий ояныў дәуири әдебиятының принципінде дәстүрий әдебий жанрлар, тымсал хәм поэтикалық элементлерден нәтийжели пайдаланған» [7:3] – деп келтиреді.

Ғафур Ғулом, Б.Кербабаев, К.Гурбаннепесов, Г.Әзизов, И.Юсупов, Э.Воҳидов, А.Орипов, М.Юсуф хәм баска да дәретиўшилерди улыўмалық жақтан көркем сөз өнерине меҳир-мухаббат туйғылары, өз халқына хызмет етиў сыяқлы баслы ўазыйпаны атқарыўында улыўма уйғынлықты, яғный типологиялық жақтан уасаслық – бир пүтинликти пайда етти. Тийкарында әдебий-теориялық жақтан қарағанда ҳәр қыйлы көркем шығарманың мазмунындағы жаңаланыў көркем излениске алып келеди. Бир-бирине генетикалық жақтан жақын болған миллетлердің әдебияты арасындағы бул ҳәдийсениң поэтикалық нызамлықларын үйрениўде индивидуал миллий өзине тән, дәретиўшилердің жасаған аймақ хәм олардың төркинлерине де итибар беріў керек. Улыўма ХХ әсир әдебиятында да дәстүр хәм өзгерислердің өзара жақынлығы көзге тасланады.

Айрықша белгилеп өтиў орынлы, көркем әдебиятта тема хәм сүүретлеў, форма хәм мазмунды теория ушын жаңа қәделер-нызамларды усыныс ететуғын қайталанбайтуғын әдебий ҳәдийселерди жаңа әўлад бурыннан бар болған дәстүрлерди жаңалаған ҳалда жүзеге шығарады. Өзбек поэзиясындағы бурынғы «қызыл сыяст» пафосынан миллий өзликти аңлаў туйғы сезимлери, сүйиўшилиқ, гөззаллық, жақсылық сыяқлы түсиниклердің поэтикалық анализи ХХ әсирдің 60-70-жылларында хәм айрықша, әсирдің кейинги шерегинде әдебият майданына кирип келген бир әдебий әўлад дәретиўшилигинде түптен жаңалана басады. Айтайық, бурынғы кеңес заманында узақ жыллар Ытан дегенде бурынғы аўкам түсинилгени ушын:

Менинг икки онам бор,
Иккиси хам меҳрибон.
Бири менга сут берган,
Бири эса, иссиқ нон.

(Ўйғун).

- сыяқлы қосықлары киши жастағы балалардың балалық ойлауына мөрленеди. Бирақ, усындай жалған қосықлардың өмири узақ болмайтұғынын Эркин Воҳидовтың «Ўзбегим», А.Ориповтың «Ўзбекистон» сыяқлы қасыйдалары дәлилледі. Қосықтағы Ытан хәм миллет темасы миллий өзликти аңлаў көзқарасынан алынған дәстүрлер жаңаланды. Заманағөй өзбек поэзиясы өзіне шекем болған классикалық поэзияның дәстүрлерин заманағөй устаз шайырлар тәжрийбелеринде мүнәсип даўам еттирди.

Усындай Ытан темасындағы қосықлар түркмен хәм қарақалпақ поэзияларында да кең орын алды. Мәселен, қарақалпақ әдебиятында С.Мәжитовтың «Шырайлы заман» қосығы, түркмен әдебиятында А.Гүлмухаммедовтың «Бағ гөрүнер», А.Кекиловтың «Ватаным» қосықларында жоқарыдағыдай пикирлердің дәлилин көриўге болады.

Түркмен шайыры Аман Гүлмухаммедовтың:

«Хазар деңиз Амудеря:
Ортада бир умыт берйе,
Учмаха од шайып дурия,
Өнде умытлы «Бағ!» гөрүнер»

(А.Гүлмухаммедов «Бағ гөрүнер»).

- деген қасыйда қосық қатарлары дәстүрий қосықларды еслетеди. Онда лирикалық қахарманның өз Ытанында еле раўажланыўдың болатуғынын, келешекке болған исенимин «бағ» символы арқалы сүүретленгенин көриўге болады. Бул қосық түркмен жадид әдебиятының үлгилери еди.

Әдебиятшы алым Умарали Норматов “Бурынғы тоталитар басқарыў шараятында Ытанның хақыйқый перзенти есапланған дәретиўшилер ана-Ытан, халық тәғдиринен сөз ашқанда мақтаныш сезиминде, әлбетте, усы ел-журттың қайғысы менен жанып қәлем тербеткенлер әззи халынан өкингенлер... Бул дәстүр жаңа әўлад дәретиўшиси Абдулла Орипов поэзиясында да өзгеше көринисте даўам етти. Әйне, усы ел-журт қайғысы менен ийеленген қосықлары арқалы да шайыр ел-журттың өз Абдуллажанына айналды. Хәттеки, «Ўзбекистон» қасыйдасына да усы туйғы кирип келди. Тийкарында қасыйда өз аты менен қасыйда – гимн, мақтаныш-сезими» [8:196] - деп белгилейди. Хақыйқатында да:

“Чора истаб жанг майдонидан
Самоларга учди унларинг,

Шаҳидларнинг қирмиз қонидан
Алвон бўлди қора тунларинг.
Қонга тўлган кафаним маним,
Ўзбекистон, Ватаним маним”.

деген, қосық қатарлары бабаларымыздың руўхый ҳалатын өзінде жәмледі.

Усындай әдебий дәстүрлерди даўам еттириў хәм раўажландыриў түркмен шайыры Аман Кекиловтың:

«Энче агыр гүллери гечирдің башдан, Ватан,
Гезелди ганлы пенже ичден хем дашдан, Ватан,
Айра дүшдүң ах чекип, доган-гардашдан, Ватан,
Ачылманды хич вағт гөзүң талашдан, ватан,
Ганлы гөрешде өсдүң дүшмедин гүйчден, Ватан»

(А.Кекилов «Ватан»)

- формасы бойынша бес қатарлы, мазмун қасыйда көринисинде жазылған қосық қатарларында лирикалық қахарманның Ытан хаққындағы ишки сезимлери, мазмун хәм форма жақтан жаңа бир бағдарды пайда еткенин байқаўға болады. Себеби, шайыр өзиниң қосығын классикалық әдебиятта Мақтымқулы, Молланепес поэзияларында ушырасатуғын мухаммес, қасыйда формасына жанаша бир көринис пайда етип, өзиниң бес қатарлы қосығын жазған.

Қарақалпақ шайыры И.Юсуповтың «Ытан» қосығында:

Мийнеттен, ақылдан даңқ абырай алған
Бунда жасар не-не уллы адамлар.
Бирақ, бирер наймыт қол қатса саған, -
Шақырсаң «ләббай» деп, жуўырысып олар,
Кими аттан, кими тахтынан түсип,
Айыплы баладай алдында турар.
«Ытан» деп отларға түсип хәр киши.
Мылтықтың аузына кас қақпай қарар!

(И.Юсупов «Ытан»)

деген қасыйда қатарларында Ытанның меҳир-мухаббаты алдында хәммениң бас ийетуғыны, хәттеки, Ытанға жаман иллетли адамлар жаманлық етсе, усы Ытанда жасайтуғын барлық адамлардың олардың алдында жан пиде етиўге де тайын екени образлы сүүретленеди.

Хәммемизге мәлим, шығыс халықлары классикалық әдебиятындағы бир неше әсирлер даўамында ҳүким сүрип киятырған дәстүрий көркем формалар, яғный аруз өлшемінде жазылған қосықлар хәм оның классикалық өлшемлерге ылайық келмейтуғын жағдайлары уллы дәретиўши Абдулла Қаххор тәрәпинен сынға алынды [9:71-78]. Айтайық, әсиресе, сол дәуир хәм әдебий орталықтың өзінде аруз өлшемине тийкарланған қосық жанрларында да гөззал шығармалар, қайталанбайтуғын ғәззел хәм мухаммеслер жазыўға болатуғынын Э.Воҳидов “Ёшлиқ девони” (Жаслық дийўаны) менен дәлилледі. Бул шайырлардың дәретиўшилигинде ғәззел мазмун жағынан жанаша жолға түсти. Классикалық аруз тийкарында жазылған шайырдың “Ўзбегим” қосығы өзбек миллетиниң даңқы хәм өтмишин гимн еткен шығарма сыпатында танылды.

Э.Воҳидовтың қосық шығармасының интонациясы, ритми сыяқлы қосық элементлерине тийисли болған өлшемине тән “Аруз ва бармоқ” деген қосығы бар:

“Икки шеър
Дафтарнинг икки бетида,
Бир ёнда – аруз,
Бир ёнда – бармоқ.
Дастхат бир,
Имзо бир шеърлар кетида,
Лек, ажаб,
Ҳамиша қилтурлар нифок.
Арузий бармоқни
Тўдори, дейди...
...Ўтмишу келажак аро
Ўртада қолған бечорадирман.
Улар юрагимда
Қилса можаро,
Келиштирмоқ билан оворадирман” [10:282].

Қосықты Э.Воҳидов 1977 – жылда жазған. Демек, шайыр бир ўақыттың өзінде классикалық дәстүрлерден ўаз кешиўши емес, жаңа өлшемге де ықласы бәлент. Ол классикалық шайырлар дәретиўшилигиниң тийкары болған дәстүрлерди «ески сарқыт»қа шығарыўды қәлемейди.

Улыўма, аруз қосық формасына сын көзқарас билдиргенлерге Абдулла Орипов, Жамол Камол, Жуманиёз Жабборов, Матназар Абдулҳаким, Абдулла Шер сыяқлы онлаған өзбек шайырлары еки поэтикалық форма усылында

дүрдана қосықлар жазыў менен жуўап берди. Олардың арасында аруздың заманагөйлескени Э.Воҳидов дөретиўшилигинде айрықша ажыралып турады. Ҳақыйкатында да Э.Воҳидов “Аруз ҳақида” деген арнаўлы мақаласында «Ғәззел – курамалы ҳәм қыйын жанр. Ғәззелден аз сөзде көп мәни бериў, пикир дүрданаларын көркем усаыўлар кеңислигинде усыныўды талап етиўши... Аруз әдебиятының, улыўма өнериниң барлық көринислери сыяқлы талант ҳәм шеберлик, терең ой-пикир және эмоция талап етеди», деген итибарлы пикирлерди жазады [11]. Бундай пикирлерден қосық формасы ушын мазмун зәрүрлиги, және де ең зәрүрлиси талант екені мәлим болады. Өзбекстан Қаҳарманы, Өзбекстан халық шайыры Абдулла Орипов: «Эркин Воҳидов аруздың теберик есигинде қорғаўшы сыяқлы пайда болды» [12:11] – деп жазар екен, «Ғәззелге қызыққан жаслар» ушын Э.Воҳидовтың дөретиўшилиги мектеп бола алыў мүмкиншилигин белгилейди, бул жағдайдың өзи де дәстүрлердин үзликсиз даўамлылығынан дәлил деп айтыўға болады. Бундай классикалық дәстүрлердин жаңа замандағы даўамлылығы түркмен ҳәм қарақалпақ шайырларының дөретиўшилигинде де ушырасады.

Заманагөй түркмен поэзиясында А.Атабаевтың, К.Гурбанмырадовтың, Ө.Әминовтың, А.Маммедовтың бирқанша ғәззеллери бар. Бирақ, олар ғәззел формасын бармақ өлшемінде жазды. Мәселен, шайыр А.Маммедовтың:

Ай камат, гүлбеден достуң тарыпыны этсем будур:

Дили сайрақ билбил ялы, сөзлейшинден бес-беллидир [13:16] деген ғәззелінде усаыўлар дәстүрий формада сыяқлы емес, ал заманагөй жаңаша – теңеў пайда еткен. Яғный халық дәстанларында гүл – қыз, бұлбил – жигит символын билдирип келгени ҳәммемизге мәлим. Бирақ заманагөй шайыр А.Маммедов яр жамалын сүүретлеў дәстүрин сақласа да, өзине тән жаңаша усылда ярдың сыртқы көринисин гүлге меңзеткен, ал оның сөйлеген сөзин бұлбилге уқсатады. Кейинги бәнтлерде қыздың жүрис-турысы – кәкилик қуқа усаылып, аллегориялық сүүретлеў басым болса, кейинги қатарда қыздың өзін жақсы көрип қалғанын «оңа ав боланым» деп сүүретлейди. Ол бунда классикалық поэзиядағы сыяқлы «Мен бир қызға ашық болдым» - деп баянламаған әлбетте. Бул ҳәдийсе, заманагөй шайырлардың көркем изленислери нәтийжесинде дәстүрий формаға жаңаша түс бериў шеберлиги болып есапланады.

Қарақалпақ әдебиятындағы ғәззеллер туўралы пикир жүргизген илимпаз Қ.Жәримбетов «Ғәззеллер еки қатарлы бәнтлерден турады, бул бәнтлерди бәйит деп атайды,

уйқаслары: биринши бәнт а а, екіншиси б а, үшіншиси в а болып солай кете береді. Ғәззел аруз өлшемінде жазылады. Бирақ қарақалпақ поэзиясындағы ғәззеллер бармақ (силлабика) өлшемінде жазылады» [14:43] - деген пикирлерди билдиреди. Биз изертлеў барысында заманагөй қарақалпақ шайырларының дөретиўшилигинде ғәззел жанрының раўажландырылғанын, оларды жаңаша мазмун, жаңаша сүүретлеў усыллары менен байытып барғанының гүясы болдық. Ғәззел алым Қ.Жәримбетовтың белгилегени сыяқлы бармақ өлшемінде жазылған. Мәселен, И.Юсупов, М.Қарабаев, Ө.Өтепбергенов сыяқлы шайырлардың ғәззеллери қарақалпақ поэзиясында оқыўшылар тәрәпинен жақсы күтип алынды. Мәселен, И.Юсуповтың «Өзбек сазы» деген ғәззелінде:

Жүрек тарынан исленген әсбап тар ма деймен,

Саздың ең нәфис ағласы өзбекте бар ма деймен.

Айттым таң самалына, «алып қаш» деп тардың сесин,

Бир шалқытты да қашты, ол да қорқарма деймен [15:50] деген ғәззел классикалық поэзиядағы ғәззеллерди еслетеди. Онда баслы тематика мұхаббат екені мәлим, бирақ шайыр өз ғәззелин бармақ өлшемінде жазып, оның биринши ғәйитинде лирикалық қаҳарманның мұхаббат ишки сезимлерин дәслеп жасырын көринисте сүүретлеўге ерискен. Яғный, шайыр жақсы көрген қызын дуўтардың тарына усаып тәрип етеди. Классикалық поэзиядағы ғәззеллерде қыз ғәззалығы улыўмалық түрде сүүретлесе, ал шайыр дәстүрий уқсатыўды жаңаша анық көринисте «Саздың ең нәфис ағласы өзбекте» деп қолланады. Шайырдың және бир жаңалығы қосықта таң самалы образы жанландырылып, ашық қаҳарманға сырлас, дәртлес етип сүүретленген. Соның менен бирге қосықта шайыр ғәззелінде диалоглық усылда классикалық шайыр Әлишер Наўайыға мұражат етеди. Егер, оқыўшы бул қатарларда ғәззел мүлқиниң султаны Әлишер Наўайының ғәззеллерин оқыған болса, шайырдың пикирлерин түсинип жетеди. Сонлықтан, шайыр өз ғәззелінде лирикалық қаҳарманның мұхаббат ишки сезимлерин дуўтардың сазы арқалы символикалық сүүретлеўге ерискен. Қосықтың қурылысы мәселесине келсек, ол классикалық поэзиядағы ғәззеллерге усап, а а, в а, г а көринисинде уйқасып, бәнтлердин кейнинде редифли уйқас қайталанып келеди.

Улыўмаластырып айтқанда, бар болған дәстүрлерди терең өзлестирмей турып, поэтикалық жаңаланыўға ерисип болмайды. Усы мәниде заманагөй өзбек, қарақалпақ ҳәм түркмен шайырларының поэзиясында шығыс классикалық әдебиятындағы поэтикалық формалар мазмун жақтан жаңаланды.

Әдебиятлар

1. Маматкулов Музаффар. Қадимги туркий адабиётда түртлик ва марсия. -Тошкент: Янги аср авлоди. 2006.
2. Афокова Н. XX аср ўзбек адабиётида рубоий ва қитъа. -Тошкент: «Фан». 2005.
3. Ёқубов Ҳ. Ҳамза Ҳақимзоданинг ижодий методи ва услуби. -Тошкент: «Фан». 1989.
4. Улуғбек Ҳамдам. Янги ўзбек шеърят. -Тошкент: ADIB. Нашриёти. 2012.
5. Жумаев К. Поэзияның идея-мазмунындағы тәзелик. -Ашгабат: «Ылым». 1975.
6. Афокова Н. Жадид шеърят. -Тошкент: 2006.
7. Тожибоева М. Жадид адиблари ижодида мумтоз адабиёт анъаналари ва маҳорат масалалари. -Тошкент: MUMTO'Z SU'Z. 2017.
8. Норматов У. Ижодкорнинг ҳароратли сўзи. -Тошкент: “Turon zamin ziyo”. 2015.
9. Абдулла Қаҳҳор. Беш жылдик. Бешинчи жилд. -Тошкент: Гафур Ғулом номидаги Адабиёт ва сазнат нашриёти. 1989.
10. Эркин Воҳидов. Танланган асарлар.. -Тошкент: «Шарқ». 2016.
11. Эркин Воҳидов. “Шоир, шеър, шуур”
12. Сўз сеҳри. “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” нашриёти. -Тошкент: 2006.
13. Маммедов А. Şygır düzlüş görnüşleri we ulgamlary. -Aşgabat: 2010.
14. Жәримбетов Қ. Әдебияттаныўдан сабақлар. -Нөкис: «Қарақалпақстан». 2012.
15. Юсупов И. Өмир, саған ашықпан... -Нөкис: «Қарақалпақстан». 1999.

РЕЗЮМЕ

Мақолада XX аср ўзбек, туркман, қарақалпақ шеърятда шоирларнинг ижодий изланишлари ва уларнинг янги бадиий шаклларни яратишдаги маҳорати баён қилинди.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются художественные изыскания узбекских, туркменских, каракалпакских поэтов XX века и их мастерство в создании новых художественных форм.

SUMMARY

In the article there are considered the artistic searches of the poets and their skill in creation of new artistic forms in the Uzbek, Turkmen and Karakalpak poetry of the XX-th century.

ЗАҲИРИДДИН МУҲАММЕД БАБУР ДӨРЕТИЎШИЛИГИ ҲАМ ТҮРКМЕН ӘДЕБИЯТИ

Т.Керуенов - филология илимлериниң докторы

Бердақ атындағы Қарақалпақ мәмлөкетлик университети

Таянч сўзлар: поэзия, синтез, жанр, поэтика, сюжет, форма.

Ключевые слова: поэзия, синтез, жанр, поэтика, сюжет, форма.

Key words: poetry, synthesis, genre, plot (subject), poetics, form.

Түркий халықлар әдебияты тарийхының бетлерине нәзер тасласак, әдебий мийрасларымызға тийисли көплек

мағлұматларды көремиз. Усы бийтәкирар көркем сөз шеберлери дөретиўшилигиниң бүгинги турмысымызда жас